

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2021-5-2>

УДК 332.122:332.146.2:339.972

JEL F63, O19, R10, R11, R58

О. П. Демедюк

молодший науковий співробітник сектору транскордонного співробітництва ДУ «Інститут регіональних досліджень

імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів

e-mail: olya_demedyuk@ukr.net

ORCID ID: orcid.org/0000-0002-1942-2161

ОСОБЛИВОСТІ ДЕЛІМІТАЦІЇ ТРАНСКОРДОННИХ РЕГІОНІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДХОДІВ

Досліджено основні наукові підходи європейських та українських науковців до трактування поняття «транскордонний регіон». Визначено головні ознаки та атрибути транскордонних регіонів за кожним з підходів. Класифіковано основні підходи до делімітації транскордонних регіонів за їхніми ознаками та атрибутами, серед яких виділено адміністративний, інституційний, політичний, функціональний компоненти, інтенсивність співпраці, різницю в рівнях соціально-економічного розвитку суміжних прикордонних регіонів, особливості функціонування окремих елементів соціально-економічного розвитку територій тощо. Наведено приклади функціонування транскордонних регіонів за аналізованими підходами до визначення їх та за типами, виокремленими на основі запропонованої класифікації. Особливу увагу приділено функціональному підходу до делімітації транскордонних регіонів, що є найбільш поширеним у закордонній практиці, який передбачає виокремлення їх за тісністю різних типів зв'язків між учасниками транскордонного співробітництва незалежно від розміру території, на якій вони знаходяться, розміру адміністративно-територіальної одиниці, до складу якої вони входять, чи наявності інституціоналізованого середовища. Обґрунтовано доцільність використання підходів європейських науковців до делімітації транскордонних регіонів в українських реаліях.

Ключові слова: транскордонний регіон, транскордонне співробітництво, Європейський Союз, функціональний підхід, інституційний підхід.

Demedyuk O. THE FEATURES OF THE DELINEATION OF CROSS-BORDER AREAS: A COMPARATIVE ANALYSIS OF EUROPEAN AND DOMESTIC APPROACHES

The paper addresses the major scientific approaches of European and Ukrainian researchers to the interpretation of the cross-border area concept. It defines the main features and attributes of cross-border areas by each of the approaches. The author classifies main approaches to the delineation of cross-border areas by their features and attributes, focusing on administrative, institutional, political, and functional components, the intensity of cooperation, the difference in the levels of socio-economic development of adjoining border areas, common geographical, historical, cultural, or economic features or opportunities, and the features of functioning of the territories' socio-economic development elements (changes in the number of population of areas within the 30-minute drive to the border or existing or prospective impacts of urban center located at the border or divided by the border), simple belonging to adjoining administrative-territorial units, etc. The paper provides examples of the functioning of cross-border areas by the analyzed approaches to their definition and types determined based on the conducted classification. Special attention is paid to the functional approach to the delineation of cross-border areas as the most common in foreign practice. The approach stipulates the delineation of cross-border areas by the strength of various types of links between the cross-border cooperation participants regardless of the size of the area they are located at, the size of the administrative-territorial unit they are the part of, or the availability of institutional environment. The reasonability of the application of approaches used by European researchers to delineate cross-border areas in Ukrainian realities is verified.

Keywords: cross-border area, cross-border cooperation, European Union, functional approach, institutional approach.

Постановка проблеми. Сьогодні немає єдиного визначення поняття регіону та його географічних меж як в українській науковій літературі, так і зарубіжній. Немає чіткого визначення рівня територіальної одиниці, якій відповідає регіон, тому і думки вчених щодо трактування транскордонного регіону як території, що охоплює регіони по різні боки державного кордону, та його меж також різняться. Крім того, транскордонний регіон часто розглядається не як суміжні території по різні боки державного кордону, а як території декількох країн, не пов'язаних близькістю до кордону, а лише спільними

специфічними географічними, геологічними, етнографічними, економічними тощо рисами чи співпрацею в межах певної програми, що породжує питання співвідношення понять транскордонного регіону та транскордонного простору.

Дослідження сутності транскордонного регіону є особливо важливим у світлі нових законодавчих ініціатив в Україні у сфері транскордонного співробітництва. Ідеться про нову версію Закону України «Про транскордонне співробітництво», яка знаходиться зараз на розгляді комітетів Верховної Ради України. У запропонованій новій редакції закону

повністю змінюється суть транскордонного співробітництва, оскільки залишається поза увагою фактор близькості до кордону, який лежить в основі трактування цього поняття у всьому світі і відрізняє його від інших видів міжнародної співпраці, наприклад міжтериторіальної чи міжрегіональної. За новим визначенням транскордонне співробітництво становить собою «...спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних та інших відносин між суб'єктами і учасниками таких відносин України і відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством та міжнародними договорами» [1]. Отже, якщо цей закон буде прийнятий, поняття транскордонного регіону як такого нівелюється взагалі. Тому у світлі можливого прийняття нової версії Закону України «Про транскордонне співробітництво», який, на нашу думку, не може бути затвердженом у пропонованій редакції, вважаємо за потрібне дослідити європейські практики визначення поняття транскордонного регіону та його меж для окреслення можливості їх імплементації для дослідження транскордонних регіонів в Україні та розроблення законодавчої основи транскордонного співробітництва, яка б відповідала курсу України на приведення у відповідність вітчизняного законодавства до стандартів ЄС.

Аналіз останніх досліджень. У світовій практиці дослідження поняття транскордонного регіону, його витоків, ознак, атрибутів і географічних меж є практично відсутніми. Цими питаннями займаються лише декілька вчених, серед яких варто згадати про М. Перкмана та Е. Мадейроша. Натомість функціонування транскордонних регіонів чи певні аспекти їхньої життєдіяльності досліджуються багатьма науковцями. На основі аналізу їхніх робіт можна визначити розуміння авторами процесу делімітації транскордонних регіонів та ознак, за якими він здійснюється. Різні підходи до трактування поняття транскордонних регіонів у дослідженнях щодо їхнього функціонування знаходимо в роботах Д. Андерсена, Л. О'Довда, Б. Шпеера, Р. Орсьєра, С. Райх, Д. Пармової, К. Джонсона, К. Сола та ін. В Україні сутність транскордонних регіонів досліджується здебільшого Н. Мікулою та ще декількома вченими, а решта вітчизняних досліджень є фактично похідними від їхніх розробок. Комплексних досліджень суті, меж та атрибутів транскордонних регіонів, на яких би могла базуватись ефективна регіональна політика та політика розвитку транскордонного співробітництва України, у нашій державі немає, як і немає аналізу доцільності нівелювання поняття транскордонного регіону, яке може відбутися у разі прийняття нової версії Закону України «Про транскордонне співробітництво», що зараз розглядається комітетами Верховної Ради.

Метою статті є аналіз наукових підходів європейських учених до делімітації транскордонних регіонів і доцільності застосування їх у вітчизняній практиці.

Основні результати дослідження. Більшість європейських дослідників розглядають транскордонні регіони (ТКР) з точки зору функціонального підходу. Тобто вони вирізняють транскордонні регіони за тісністю різних типів зв'язків між учасниками транскордонного співробітництва (ТКС) незалежно від розміру території, на якій вони знаходяться, розміру адміністративно-територіальної одиниці, до складу якої вони входять, чи наявності інституціоналізованого середовища. Це можуть бути як невеликі поселення, які щільно прилягають до державного кордону по обидва боки, що мають дуже тісні економічні, соціальні, особистісні зв'язки, чи великі простори, які об'єднують крупні географічні чи адміністративні регіони. Водночас часто наголошується на важливості наявності спільних характеристик учасників ТКС та територій, на яких вони знаходяться (таких як спільне історичне минуле, культурні цінності, подібний рівень економічного розвитку тощо). Європейський Союз саме так і визначає ТКР через електронну платформу «Програма добросусідства» – як регіон, сформований територіальними одиницями різних країн, які беруть участь у транскордонній співпраці, що зазвичай характеризується спільною географією, історією, культурою та економічними можливостями, але розділений державними кордонами [2]. Ю. Палекене, Б. Палекене та О. Палекене також інтерпретують транскордонний регіон як адміністративно-територіальну одиницю, що складається з двох чи більше регіонів сусідніх країн, з власною ідентичністю та деякими спільними історичними, культурними та соціально-економічними характеристиками, але органами влади, що представляють різні країни та політично-юридичні норми [3]. Колектив румунських дослідників у складі А. Захарії, К. Нуки, М. Григоряна, М. Дути, К. Пускасу, К. Распопа та К. Амареї також називають спільні риси основним атрибутом транскордонного регіону – «це регіон, який часто має спільну історію, екологію, етнічність та економіку, але обмежений суверенітетом країн з кожного боку кордону» [4].

Хоча є також дослідження Андерсена та О'Довда, в яких ідеться про те, що спільність у транскордонних регіонах не варто переоцінювати. Регіони, які виходять за межі державних кордонів, можна розуміти як територіальні одиниці, для яких регіональна єдність може походити від використання кордону для реалізації, легально чи нелегально, можливості фінансування чи різниці в зарплатах, цінах та інституційних нормах з кожного боку кордону. Як висновок, не має значення, чи ТКР побудований на культурних чи етнічних спільних рисах, спільному історичному минулому, наявних функціональних залежностях чи просто спільних інтересах, бо важливим є саме процес побудови. Тільки якщо не припускати, що спільні риси створюють фундамент транскордонних ініціатив, можна зрозуміти характер ТКР [5].

Функціональний підхід прослідковується і у роботах австрійського вченого Б. Шпеера, який стверджує, що транскордонні регіони можна навіть побудувати без офіційної інтеграції адміністративних

територіальних меж, а через співпрацю функціональних акторів (таких як університети та торгові палати) через кордон, а британський дослідник О'Довд, про якого йшлося раніше, – представник Центру досліджень міжнародних кордонів у Белфасті – у статті «Зміна значення європейських кордонів» робить висновок, що транскордонні регіони можна демаркувати найкраще на основі їхніх транскордонних взаємозв'язків і функціональних обмінів, а їхня просторова демаркація залишається гнучкою [6].

Про раціональність такого підходу зазначається на прикладах досліджень конкретних ТКР. Зокрема, П. Орсьєр [7] описує транскордонний регіон Валка-Валга. Це єдиний агломерат на кордоні Латвії та Естонії. Один з найбільш поширених типів ТКР, що виділяються європейськими дослідниками, які зазвичай асоціюють їх з міськими агломераціями на внутрішніх і зовнішніх кордонах ЄС. Колись ці території були єдиним містом, а з 1919 р. розділені кордоном, унаслідок чого початкова економічна спільність частково стерлася, хоч міжособистісні контакти та спільні культурні цінності залишилися, а зараз є основою реалізації транскордонних проєктів та ініціатив.

А. Марін досліджує польсько-білоруський екорегіон навколо Августовського каналу як транскордонний регіон [8]. Він є малонаселеною сільськогосподарською та екологічною зоною з мальовничими природними ландшафтами. Ці ландшафти ефективно використовуються сторонами з обох боків кордону спільно для екотуризму. Тобто тут транскордонний регіон визначається розвитком відносно нових видів діяльності та економічними можливостями, а не інфраструктурним чи інституційним компонентом чи міцними історичними або родинними зв'язками громад.

Маурі та Річард вивчали транскордонний регіон Піреней-Каталонія. Французько-іспанський кордон розділяє громаду, яка має спільну мовну й культурну ідентичність. Але основним чинником, що стимулює транскордонну співпрацю і вимагає транскордонного вирішення, є спільне управління водними ресурсами, оскільки територією протікають численні ріки, що починаються у Франції та проходять іспанською Каталонією. Межі цього транскордонного регіону визначаються співпрацею між прилеглими територіями та гідрологічними межами, а не адміністративними, які до того ж не відповідають визначеним Водною рамковою директивою ЄС (ВРД). Це показує, що велика кількість по-різному визначених транскордонних регіонів може бути одночасно, що породжує питання про наслідки просторового накладання регіонів один на одного та природу «міжрегіональних» зв'язків [9].

Тобто часом ТКР функціонують з огляду на природно-географічні фактори, наприклад агломерації чи гідрологічні райони, а деколи ні. Часом вони збігаються з адміністративними одиницями однакових рівнів, а часом ні або взагалі не відповідають адміністративному поділу. Деколи вони функціонують завдяки встановленню учасниками територіальних меж співпраці чи її

інституціоналізації, а інші – незалежно від цього. Вони можуть накладатись один на одного, а там, де транскордонні регіони інституціоналізовані, можуть бути інші, стихійні, приховані або такі, що втратили свою актуальність.

Деякі дослідники виділяють окремі складові соціально-економічного розвитку ТКР, які стають критеріями для визначення меж транскордонних регіонів. Наприклад, Спільний дослідницький центр Європейської комісії пропонує новий підхід до делімітації ТКР на основі часу під'їзду до пунктів пропуску через кордон [10]. Він виділяє шість типів транскордонних регіонів на основі показника приросту населення територій, що знаходяться в межах 30 хвилин доїзду до кордону – ті, що швидко розвиваються (населення у 30-хвилинній зоні зростає швидше, ніж у середньому у країнах по два боки кордону); ті, що повільно розвиваються (населення у 30-хвилинній зоні зростає повільніше або так, як у середньому у країнах по два боки кордону); дивергентні (тренд зміни чисельності населення у 30-хвилинній зоні є кращим, ніж тренд у країні по один бік кордону, і гіршим з іншого боку); малоефективні (тренд зміни чисельності населення у 30-хвилинній зоні гірший або відповідає тренду у країні з обох боків кордону); ті, що занепадають (зменшення чисельності населення у 30-хвилинній зоні є вищим, ніж зменшення чисельності населення в середньому у країнах по два боки кордону); ті, що занепадають, у країнах, які зростають (зменшення чисельності населення у 30-хвилинній зоні за зростання чисельності населення у країнах з обох боків кордонів).

Натомість частина вчених вважають, що межі ТКР доцільно визначати з огляду на рівень їхньої інституціоналізації. Тут варто згадати такі прізвища, як Мадейрос, Мартінес, Брюне-Жейлі, Перкман, Сон, Вальтер. Зокрема, М. Перкман зазначає, що транскордонне співробітництво становить собою більш-менш інституціоналізовану співпрацю між суміжними місцевими органами влади через національні кордони. Він пропонує відрізнити діяльність у сфері ТКС за чотирма ознаками: 1) має відбуватись у межах діяльності органів публічного управління; 2) має здійснюватись місцевими органами влади; 3) має вирішувати практичні проблеми; 4) має базуватись на певній стабілізації транскордонних контактів, тобто на розвитку інституційного забезпечення [5]. На основі виокремлених прикладів наявності транскордонного співробітництва автор аналізує випадки, коли воно призводить до появи транскордонного регіону. Для виокремлення ТКР він урахує географічну близькість, інтенсивність співпраці та типи акторів. За географічною близькістю виділяються невеликі за масштабами ініціативи – мікро ТКРи та робочі спільноти (working communities), які переважно об'єднують багато регіонів. Автор зазначає, що більшість мікро ТКРів є здебільшого єврорегіонами. «Організаційно, мікро ТКРи зазвичай мають раду, президента, тематичні робочі групи та спільний секретаріат. Тому термін можна застосовувати як до територіальної одиниці, що складається із сукупності територій органів влади,

що беруть участь у співпраці, так і до організаційних одиниць (як секретаріат чи група управління). Юридично співпраця може мати різні форми – від співпраці, що не має обов'язкової юридичної сили, до організацій публічного права».

Транскордонне співробітництво визначається таким рівнем інтенсивності взаємодій, за якого транскордонні органи отримують автономію щодо окремих органів влади, які беруть участь у співпраці. Для оцінювання інтенсивності співпраці в межах ТКР автор використовує каталог критеріїв, запропонований Асоціацією європейських прикордонних регіонів: співпраця на основі певного типу правового механізму, спільний постійний секретаріат, що контролює власні ресурси; наявність чітко задокументованої стратегії розвитку; широкий спектр співпраці в численних сферах (як з місцевими чи регіональними органами влади).

Третій вимір для розрізнення ТКР стосується типів учасників ТКС. Більшість ініціатив невеликих масштабів «запускають» місцеві органи влади як двигуни співпраці, а ТКС у великих масштабах майже завжди приводиться в дію регіональними органами влади. Автор стверджує, що тут важливе значення має адміністративно-територіальна структура країн Європи. Наприклад, у країнах, де відчутну роль відіграють міжмуніципальні асоціації, основними учасниками ТКС є місцеві органи влади. Натомість у країнах з дворівневою регіональною адміністрацією та незначною роллю на місцях (як Італія чи Франція) ТКС буде розвиватись завдяки регіональним органам влади.

Підхід М. Перкмана здебільшого іде в розріз із розумінням єврорегіонів чи інших інституціоналізованих форм транскордонного співробітництва в Україні, оскільки тут вони вважаються лише формами співпраці в межах транскордонних регіонів, що формуються адміністративними одиницями регіонального рівня сусідніх країн. Але звуження меж транскордонних регіонів до територій, на яких функціонують єврорегіони чи інші інституції ТКС, є доволі частим явищем у дослідженнях європейських науковців. Наприклад, поляк А. Міщук [11], румунські дослідники А. Марін, К. Лазар та І. Переш [12] чи португалець Е. Мадейрош [13] дотримуються такого підходу. К. Зумбуш і Р. Шерер також не виключають накладання єврорегіонів і транскордонних регіонів, але зазначають, що часто співпраця в межах транскордонних регіонів має значно більші масштаби. Зокрема, у статті «Транскордонне управління: баланс формалізованої та менш формалізованої співпраці» автори стверджують, що «транскордонні регіони як одиниці співпраці з'єднують території. Вони складаються з принаймні двох, а здебільшого і більшої кількості регіонів, що належать до різних держав. Тому транскордонна співпраця може значно відрізнятись за масштабами – від єврорегіональної співпраці сусідніх районів чи транскордонних міст-регіонів до більш транснаціональної співпраці. Ці регіони не завжди збігаються з традиційними політично-адміністративними межами. У деякому сенсі їх можна вважати новими регіональними

одиницями, що доповнюють впорядковані стабільні регіони з формальною системою управління» [14].

У своїх подальших дослідженнях спільно з іспанськими вченими Д. Перкман розвиває типологію, запропоновану у 2003 р., зазначаючи, що в поглядах різних дослідників на походження, функції та межі транскордонних регіонів відсутній консенсус, але можна виокремити два підходи: *anpiopi* (визначає та пояснює появу ТКР) та *anostepiopi*. Оліверас, Дура і Перкман стверджують, що перший підхід описує ТКР як потенційний регіон, невіддільний у географічних, історичних, екологічних, економічних можливостях і можливостях етнічних груп (між інших факторів), які були поділені та порушені суверенітетом влади з кожного боку кордону. Другий підхід є продуктом соціальної конструкції, що розвивається відповідно до досвіду ТКС. Тобто ТКС налагоджується до появи ТКР, у результаті спільний простір та інтереси є продуктом ситуативного процесу. Тому Перкман визначає ТКР як «обмежену територіальну одиницю, що складається з територій органів влади, які беруть участь у транскордонній ініціативі». Оліверас, Дура і Перкман також додають, що *anostepiopi* конструкції можна знайти на територіях, які мають невіддільні можливості конструкцій *anpiopi*. Різницею є те, що такі невіддільні можливості не є передумовами *anostepiopi* конструкцій [15].

Удосконалюючи свій підхід до розрізнення ТКР за трьома вимірами, автори аналізують, чи інтенсивність співпраці може бути високою або низькою і може бути виведена з комбінації двох підзмінних: юридична природа ТКС та як ТКС організоване. Така комбінація визначає ступінь стратегічної потужності, якого учасники співпраці можуть досягти, та ступінь їхньої автономії від центральних та інших органів влади. Масштаби співпраці можуть бути *макро* або *мікро*, вони пов'язані з розміром території, на якій відбувається ТКС. На основі цього виділено чотири типи регіонів за природою співпраці. Інтегрована мікроспівпраця передбачає участь тих де-факто чи автономних учасників співпраці, передбачених у міждержавних угодах чи конвенціях, які мають статус юридичної особи (за публічним чи приватним правом) у територіальних масштабах, що відповідають рівню, нижчому за NUTS 2 (тобто території з населенням 800 тис. осіб чи менше). Інтегрована макроспівпраця визначається тим же рівнем інтенсивності, але на більшій території, що відповідає рівню NUTS 2 (з населенням 0,8-3 млн осіб) чи NUTS 1 (3-7 млн осіб). Стихийна мікроспівпраця передбачає участь суб'єктів, визначених угодою чи конвенцією між місцевими чи ще нижчого рівня учасниками. Такий тип може мати чи не мати формальної структури та бути неформальним за природою. Відповідно, не має статусу юридичної особи. Стихийна макроспівпраця стосується ТКС низької інтенсивності. Різниця в тому, що вона поширюється на більші території, що, як і інтегрована макроспівпраця, відповідає рівням NUTS 2 та NUTS 1.

Серед інших вчених, які дотримуються точки зору про необхідність інституційного компонента серед характеристик транскордонного регіону, також

С. Райх. За її визначенням, транскордонний регіон – це територіальна одиниця, що має історичні, соціально-економічні та культурні спільні риси, а також, принаймні умовно, власну регіональну ідентичність та автономні (політичні і соціальні) інституції, а тому автономно визначають свої потреби та інтереси, які вони можуть сформулювати та захистити [5].

Е. Мадейрош інтегрує критерії джерел співпраці, рівнів функціональної і інституційної інтеграції та різниці у структуруванні інституцій співпраці у своїй 4-модельній типології транскордонних регіонів, яка складається з автентичної, структурної, імпульсивної та псевдомоделей.

Наприклад, гідрографічний регіон Піренеї-Каталонія відповідає структурному типу, де високий рівень транскордонного проникнення поєднується з високими інституційними бар'єрами для співпраці. Водночас можуть функціонувати типові транскордонні інституції (зокрема, Комітет басейну річки Сегре), але на їхню діяльність можуть негативно впливати адміністративні та інші інституційні виклики. Екорегіон навколо Августовського каналу є прикладом імпульсивної транскордонної співпраці. Цей регіон виник нещодавно в результаті транскордонних ініціатив, побудованих на спільному бажанні використовувати та захищати природне середовище прикордонного каналу. Така співпраця частково є результатом доступу до зовнішнього фінансування, а позитивні ефекти співпраці тільки починають проявлятися. А регіон Валка-Валга відповідає псевдомоделі співпраці, коли зв'язки між громадами з кожного боку кордону є дуже слабкими, а бар'єри, навпаки, міцними. Учасники дотримуються стратегії окремого розвитку з мінімальними контактами з транскордонними партнерами [13]. Зауважимо, вище ми описували дослідження П. Ос'єра, який аналізує регіон Валка-Валга як регіон з інтенсивною транскордонною співпрацею. Але вона базується здебільшого на реалізації проєктів, а інституцій або певної стратегічної чи програмної основи співпраці немає. Тому Мадейрош називає цей регіон псевдорегіоном. Утім, автор визнає, що такий найслабший псевдотип дуже важко знайти через поширення та інтеграційний ефект проєктів Interreg. Проте цей аналіз свідчить про інше. Якщо ознакою псевдотипу є слабка співпраця чи її відсутність, тоді потенційно є дуже багато прихованих чи зниклих регіонів, які можуть відповідати цій категорії.

Прихильниками інституційного компонента в розмежуванні транскордонних регіонів є і чеські вчені Д. Пармова, З. Лішкова та Р. Каїн. Вони беруть за основу дослідження Асоціації європейських прикордонних регіонів, які розрізняють два типи транскордонного співробітництва – так звану «періодичну» співпрацю та стратегічну співпрацю, орієнтовану на розвиток. Відтак автори стверджують, що другий вид співпраці генерує виникнення транскордонних регіонів, які вони називають європейськими регіонами. Дослідники визначають їх як «транскордонні регіони, місцем функціонування яких є сума територій учасників співпраці. Цими

учасниками є два чи більше суміжні органи влади, розділені національним кордоном. Ці учасники формують функціональну одиницю, набуваючи організаційної структури. Метою співпраці є підтримання, управління та розвиток спільного простору життєдіяльності» [16]. Автори наголошують, що транскордонні регіони не формують новий адміністративний рівень, а є мережею різноманітних акторів. Місцеві і / чи регіональні органи влади з кожного боку кордону – основні двигуни співпраці, але вони не єдині. Розбудова транскордонного регіону передбачає розбудову вертикальних і горизонтальних мереж акторів, які представляють сфери державного управління, політики, економіки та громадського суспільства. Всі вони є складовою організаційної структури ТКР. ТКР не наділені жодними повноваженнями, а залежать від угод між цими акторами. До форм, в яких функціонують ТКР, чеські вчені відносять робочі громади, євро регіони та СОТС.

К. Куцаб-Бонк пропонує диференціацію транскордонних регіонів за ознаками їхньої інституційної зрілості та за функціональною спроможністю на «умовно ідентифіковані (задовольняють вимозі просторової однорідності, проте, як правило, жорстко розділені кордоном (кордонами), що не дозволяє ефективно розвивати в їхніх межах більшість сучасних напрямів транскордонного співробітництва, блокуючи тим самим і поширення транскордонної конвергенції); еволюційно-прогресуючі (перебувають на етапі поступового становлення, що дозволяє розвивати в їхніх межах основні напрями транскордонного співробітництва, проте не забезпечує належного рівня збалансованості та динамічності конвергентних процесів); функціонально розвинені (за більшістю ознак відповідають критеріям повноцінного регіону, проте стикаються з низкою локальних проблем, пов'язаних з обмеженням чи блокуванням окремих конвергентних процесів в їхніх межах); оптимально збалансовані (відповідають усім ознакам регіону в інституційному та організаційно-економічному сенсах, а також характеризуються високим рівнем конвергенції завдяки ефективному функціонуванню транскордонних ринків)» [17]. Але підтвердження своїх досліджень конкретними прикладами функціонування транскордонних регіонів автор не пропонує.

Цікавими є праці ще декількох науковців, які лежать у зовсім інших площинах порівняно з дослідженнями решти європейських науковців. Наприклад, О. Крамш і В. Мамаду вивчають політичні аспекти функціонування транскордонних регіонів. Вони стверджують, що «кордони та прикордонні регіони не будуть просто пасивними об'єктами сил, що діють на вищих просторових рівнях, а самі будуть активними майданчиками для ретероризації фундаментальних аспектів політичного життя, несучи цінність через низку географічних просторів» [18]. Отже, основним атрибутом транскордонного регіону вважають наявність певних політичних підходів, що виходять за межі кордонів держав-членів. Але варто зазначити, що більшість

науковців сходяться на тому, що в основі співпраці лежать функціональні інтереси, а розвивають співпрацю не політики, а експерти в цій сфері, тому функціонування транскордонних регіонів як політичних утворень є перспективою доволі віддаленою.

Ще одним достатньо радикальним підходом до розмежування транскордонних регіонів є точка зору французького дослідника природи кордонів Д. Ретале. Він стверджує, що стали бачення, які застосовуються більшістю науковців для вивчення впливу кордонів, у глобалізованому світі відходять на другий план, коли межі є переважно географічними та політичними, а культурні, мовні, екологічні чи інституційні простори накладаються один на одного та стирають кордони [19]. Науковець пропонує концептуально відходити від поняття кордонів до горизонтів. Транскордонні регіони кидають виклик традиційному поняттю меж і лімітів і мають бути радше мобільним простором, а не сукупністю певних географічно чи адміністративно прив'язаних одиниць.

Кардинально іншу точку зору на транскордонний регіон пропонує польський вчений А. Міщук, визначаючи такі специфічні атрибути транскордонного регіону: географічне (геополітичне) розміщення та відповідний характер національного кордону, різниця в рівнях економічного розвитку та як економіка функціонує порівняно із сусідніми регіонами (економічна відстань), інституційна відстань, пов'язана з невідповідністю компетенцій сусідніх адміністративних районів і субрегіональних одиниць, різниця у стані менеджменту по обидва боки кордону, обмежена транспортна доступність, мультикультурність і матеріальна спадщина [11]. Тобто, на відміну від більшості вчених, він делімітує транскордонний регіон не на основі спільності, а на основі різниці в рівнях соціально-економічного розвитку, розглядаючи його, очевидно, як сукупність великих адміністративно-територіальних одиниць, що прилягають до кордону, а не як функціональний простір, де співпрацюють між собою представники різних рівнів адміністративно-територіальних одиниць на основі спільних інтересів. Такої ж думки дотримується польський дослідник З. Хойницький. І хоч ці атрибути насправді характерні для транскордонних регіонів за участю України, але, на нашу думку, вони радше демонструють регіони з низьким рівнем інтеграції, а не особливості поняття транскордонного регіону як такого.

З другого боку, автор наводить два типи транскордонних регіонів – зональні та вузлові. Зональні транскордонні регіони виділяють на основі специфіки параметрів (це можуть бути культурні, мовні, релігійні чи історичні фактори). Також він наголошує, що деякі дослідники беруть до уваги відстань від кордону з кожного боку чи кількість елементів (зокрема громад), у масштабах яких збирається статистична інформація. Вузловий транскордонний регіон виділяють на основі специфіки відносин. Його можна трактувати як низку актуальних чи потенційних впливів міського центру, розташованого на кордоні чи поділеного кордоном. На значній ролі міських центрів у розвитку

транскордонних регіонів наголошують також угорські вчені Т. Харді та А. Ушкай і виділяють 10 типів міських мереж залежно від їхнього місця в розвитку контактів через кордони – від маленьких містечок з окремими функціональними зонами і низькими контактами (як міста Герлиць-Згожелець на німецько-польському кордоні, що до 1945 р. були єдиним містом) до двох великих міст з кожного боку кордону зі спільними підходами до розвитку функціональних просторів, що накладаються один на одного (як голландський Герлен і німецький Аахен) [20].

Підхід до визначення транскордонного регіону не через наявність інтенсивних зв'язків, а, навпаки, відмінності в розвитку Міщук та Хойницького лежить в основі стратегії транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Львівської області, Волинської області та Брестської області на 2014-2020 рр.: «Транскордонний регіон – це територія, яка становить частину географічного простору, визначальним показником якого є розташування вздовж державного кордону, по обох його боках. До його складу входять прикордонні регіони (території), які належать до сусідніх держав. Його специфічні атрибути – це географічне розташування (геополітичне), характер державного кордону, різниці в рівні розвитку та способі функціонування економіки регіонів, які розділені кордоном (економічний розрив), інституційний розрив, який спричинений невідповідністю повноважень сусідніх адміністративних регіонів і субрегіональних одиниць, відмінності у стані освоєння регіонів прикордонних держав, соціально-культурні особливості, пов'язані із функціонуванням національних і етнічних меншин і стереотипів про населення сусідніх прикордонних регіонів» [21].

Прихильником теорії виникнення транскордонних регіонів у результаті активної співпраці, а не просто суми двох територій, прилеглих до кордону, є польський вчений Л. Врублевський. Він пропонує таке визначення: «Транскордонний регіон є найвищою формою інтеграції прикордонних регіонів, що виникає в результаті транскордонної співпраці, формалізації та проникнення національного кордону з можливістю зміни його функції та зміцнення соціально-економічних зв'язків між прикордонними регіонами» [22]. Зокрема, автор розрізняє п'ять типів інтенсивності співпраці між прикордонними регіонами – регіони, що не співпрацюють, регіони, що співіснують, незалежні регіони, інтегровані регіони та транскордонні регіони. Далі він застосовує до них набір незалежних і залежних критеріїв і визначає, які атрибути притаманні кожному виду співпраці. Атрибутами транскордонного регіону науковець вважає низьку формалізацію національного кордону, високу проникність національного кордону, високу інтенсивність контактів між населенням, високий рівень культурної дифузії, інституціоналізацію транскордонної співпраці на основі правила спільності підготовки, впровадження, кадрового забезпечення та фінансування співпраці, міцні соціально-економічні зв'язки та відносини, високий рівень формування транскордонних ринків праці та освіти та близький рівень розвитку інфраструктури.

В Україні ж дослідження природи транскордонних регіонів, їхніх атрибутів чи конкретних типів є далеко не такими розлогими. У літературі використовують переважно три найпопулярніші визначення, які копіюються у всіх інших роботах. Це визначення Н. Мікули, Н. Луцишин та І. Студеннікова. Н. Мікула, яка є основоположником вивчення природи, особливостей, проявів тощо транскордонного співробітництва в Україні, характеризує транскордонний регіон як «певну територію, що охоплює прикордонні адміністративно-територіальні одиниці сусідніх держав», а також зазначає, що транскордонний регіон можна виокремити на рівні областей та на рівні району, «наприклад, для випадку українсько-польського кордону – це рівень район-повіт» [23]. Тобто, на думку автора, транскордонний регіон можуть формувати тільки рівнозначні за адміністративно-територіальною структурою одиниці, водночас вони мають бути доволі великими. Така думка відрізняється від поглядів європейських науковців, які розглядають транскордонні регіони також за участю доволі невеликих адміністративних одиниць (як, наприклад, два міста – Валка і Валга, про які вже йшлося). Якщо звертатись до дослідників, які визначають території, на які поширюється дія інституціоналізованих структур транскордонного співробітництва, транскордонними регіонами за функціональним підходом, то в їхніх межах часто співпрацюють представники адміністративно-територіальних одиниць різних рівнів. Наприклад, в ЄОТС Регіо Паміна регіональний рівень (NUTS 2) представлений тільки французькою стороною – регіон Гранд Ест, а Німеччина представлена учасниками локальних рівнів.

Н. Луцишин вважає, що «транскордонний регіон – це наявність щонайменше двох територій різних країн, що мають спільний державний кордон, між якими встановились тісні виробничі і соціально-економічні зв'язки. Про об'єктивний процес формування транскордонного регіону свідчить рівень розвитку різного роду зв'язків (виробничих, соціально-економічних тощо), які здійснюються між двома територіями різних країн, що мають спільний кордон. Без наявності таких зв'язків не може формуватись транскордонний регіон» [24]. Тут варто зазначити, що ми не можемо погодитись із цим формулюванням у частині, яка стосується «двох територій різних країн», оскільки, з одного боку, на нашу думку, транскордонний регіон може формуватись між прикордонними регіонами і трьох, і навіть більше країн, а з другого боку, територія країни може бути об'єктом здійснення не транскордонного співробітництва, а міжнародного. У транскордонному співробітництві беруть участь частини території країни, прилеглі до кордону.

Третім автором найбільш вживаного визначення в українській літературі є І. Студенніков: «Під транскордонним регіоном слід розуміти певну територію, яка характеризується наявністю схожих природно-географічних умов і охоплює прикордонні

території двох або кількох держав, що мають спільний кордон». У подальших дослідженнях автор сам вказує на недосконалість цієї дефініції, стверджуючи, що «риси, притаманні транскордонним регіонам, не вичерпуються природно-географічними та геополітичними характеристиками, а також виробничими і соціально-економічними зв'язками між прикордонними територіями. Не менш, а можливо й більш, вагомими характеристиками є наявність міцних етнокультурних зв'язків, які здатні долати державні кодони, і спільне історичне минуле...». Але тут слід зазначити, що вчений використовує термін «прикордонна територія», а не «прикордонний регіон», оскільки, як сам стверджує, це поняття вважає більш гнучким. Адже прикордонний регіон ним визначено як «адміністративно-територіальну одиницю, що знаходиться на наступному після державного рівні та розташовану безпосередньо вздовж державного кордону» [25]. А прикордонна територія не має прив'язки до адміністративно-територіальної одиниці регіонального рівня, тому більше відповідає функціональному підходу до делімітації транскордонних регіонів, на основі якого базуються їхні дослідження в Європі.

Серед менш популярних в українській науковій літературі, але вартих уваги, на нашу думку, відзначимо дефініції В. Гоблика («Транскордонні регіони – це території, на яких проживають спільноти людей, тісно зв'язаних різнобічними стосунками, але розділені кордонами... Вони стикаються з ідентичними соціально-економічними, соціально-культурними, політичними і законодавчими проблемами» [26]) і В. Будкіна («Терміном «транскордонний регіон» у науковій літературі позначають територію інтенсивного прикордонного співробітництва в усіх сферах життя. Таким чином, транскордонний регіон – це сукупність прикордонних територій двох держав з високим рівнем прикордонної співпраці» [27]). Ці дослідники не прив'язуються до конкретних адміністративно-територіальних одиниць, а наголошують на інтенсивності співпраці через кордон.

Якщо досліджень сутності транскордонного регіону є доволі мало, то його атрибути чи типи розглядаються українськими вченими ще рідше, здебільшого за видами співпраці в межах регіонів. Наприклад, Г. Бабій класифікує транскордонні регіони за критерієм пріоритетних напрямів їхнього соціально-економічного розвитку на п'ять типів: економічно-господарські, інноваційно-технологічні, соціально-культурні, інформаційно-мережеві та інституційно-організаційні [28]. Але конкретних прикладів кожного типу регіонів автор не наводить. Решта дослідників беруть за основу класифікації європейських науковців, здебільшого Перкмана чи Мартінеса.

Основні підходи до виокремлення транскордонних регіонів подано в табл. 1.

Основні підходи до виокремлення транскордонних регіонів

Основна ознака	Джерело	Характеристика транскордонного регіону
Сукупність адміністративно-територіальних одиниць	Н. Мікула	Певна територія, що охоплює прикордонні адміністративно-територіальні одиниці сусідніх держав
Сукупність адміністративно-територіальних одиниць на основі спільності	Електронна платформа «Програма добросусідства ЄС»	Регіон, сформований територіальними одиницями різних країн, які беруть участь у транскордонній співпраці, що зазвичай характеризується спільною географією, історією, культурою та економічними можливостями, але розділений державними кордонами
	Ю. Брунецкене та О. Палекене	Адміністративно-територіальна одиниця, що складається з двох чи більше регіонів сусідніх країн, з власною ідентичністю та деякими спільними історичними, культурними та соціально-економічними характеристиками, але органами влади, що представляють різні країни та політично-юридичні норми
	А. Захарія, К. Нука, М. Григорян, М. Дута, К. Пускасу, К. Распопа та К. Амарей	Регіон, який часто має спільну історію, екологію, етнічність та економіку, але обмежений суверенітетом країн з кожного боку кордону
Функціональний підхід	Д. Андерсен	Спільність у транскордонних регіонах не варто переоцінювати. Не має значення чи ТКР побудований на культурних чи етнічних спільних рисах, спільному історичному минулому, наявних функціональних залежностях чи просто спільних інтересах, бо важливим є саме процес побудови
	Б. Шпеер	Транскордонні регіони можна побудувати без офіційної інтеграції адміністративних територіальних меж, а через співпрацю функціональних акторів, як університети та торгові палати
	Л. О'Довд	Транскордонні регіони можна демаркувати найкраще на основі їхніх транскордонних взаємозв'язків і функціональних обмінів, а їхня просторова демаркація залишається гнучкою
Інституційний компонент	М. Перкман	Більш-менш інституціоналізована співпраця між суміжними місцевими органами влади через національні кордони
	М. Перкман, Х. Олівєрас, А. Дура	Обмежена територіальна одиниця, що складається з територій органів влади, які беруть участь у транскордонній ініціативі
	С. Райх	Територіальна одиниця, що має історичні, соціально-економічні та культурні спільні риси, а також, принаймні умовно, власну регіональну ідентичність та автономні (політичні і соціальні) інституції, а тому автономно визначають свої потреби та інтереси, які вони можуть сформулювати та захистити
Політичний компонент	О. Крамш, В. Мамаду	Основним атрибутом транскордонного регіону вважають наявність певних політичних підходів, що виходять за межі кордонів держав-членів
Різниця в рівнях соціально-економічного розвитку суміжних прикордонних регіонів	А. Міщук, З. Хойницький Колектив авторів Стратегії транскордонного співробітництва Люблінського воеводства, Львівської області, Волинської області та Брестської області на 2014-2020 роки	Основними атрибутами транскордонного регіону є географічне (геополітичне) розміщення та відповідний характер національного кордону, різниця в рівнях економічного розвитку та як економіка функціонує порівняно із сусідніми регіонами (економічна відстань), інституційна відстань, пов'язана з невідповідністю компетенцій сусідніх адміністративних районів і субрегіональних одиниць, різниця у стані менеджменту по обидва боки кордону, обмежена транспортна доступність, мультикультурність і матеріальна спадщина
Інтенсивність співпраці	Л. Врублевський	Транскордонний регіон є найвищою формою інтеграції прикордонних регіонів, що виникає в результаті транскордонної співпраці, формалізації та проникнення національного кордону з можливістю зміни його функції та зміцнення соціально-економічних зв'язків між прикордонними регіонами
	В. Гоблик	Транскордонні регіони – це території, на яких проживають спільноти людей, тісно пов'язаних різнобічними стосунками, але розділені кордонами... Вони стикаються з ідентичними соціально-економічними, соціально-культурними, політичними й законодавчими проблемами
	В. Будкін	Терміном «транскордонний регіон» позначають територію інтенсивного прикордонного співробітництва в усіх сферах життя. Отже, транскордонний регіон – це сукупність прикордонних територій двох держав з високим рівнем прикордонної співпраці
На основі особливостей функціонування окремих елементів соціально-економічного розвитку територій	Спільний дослідницький центр Європейської комісії	Визначення типів транскордонних регіонів за змінами в чисельності населення територій, що знаходяться в межах 30 хвилин доїзду до кордону
	Т. Харді, А. Ушкай	Визначення типів транскордонних регіонів на основі актуальних чи потенційних впливів міського центру, розташованого на кордоні чи поділеного кордоном

Джерело: складено автором.

Висновки. Загалом зазначимо, що українські вчені здебільшого досліджують транскордонні регіони з практичної точки зору їхнього функціонування. Грунтовні теоретичні дослідження майже відсутні, за винятком робіт Н. Мікули початку 2000-х років, на яких базуються всі подальші теоретичні роздуми. Також варто наголосити, що специфікою досліджень природи ТКР в Україні є прив'язка їх до адміністративно-територіальних одиниць однакового рівня (переважно обласного). Хоч такий підхід і малоактуальний для Європи, у нашій державі вивчати транскордонне співробітництво реально лише на такому рівні, що пов'язано з відсутністю потрібних повноважень в органів влади локального рівня, достатнього фінансування територіальних громад чи регіонів для самостійного ведення ТКС, відповідних статистичних даних на нижчих рівнях тощо. Тому, хоча деякі вчені упускають прив'язку до адміністративно-територіальних одиниць і делімітують ТКР на основі рівнів інтенсивності транскордонного співробітництва (як, зокрема, європейські дослідники), аналізують вони інтенсивність співпраці здебільшого на рівні обласному.

Список використаних джерел

1. Проект Закону про транскордонне співробітництво. *Законодавство України*: сайт. 2021. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72828
2. Cross-border region. *E-Platform for Neighbourhood*: Website. 2016. URL: <http://www.euforneighbourhood.eu/glossary/cross-border-region>
3. Bruneckienė J., Palekienė O. Lietuvos – latvijos pasienio regiono ekonominės – socialinės plėtros vertinimo specifika ir metodologinės gairės. *Economics and management*. 2012. Vol. 17(3). Pp. 952-962. DOI: <https://dx.doi.org/10.5755/j01.em.17.3.2120>
4. Zaharia A. N., Nuca C. I., Grigorian M., Duta M., Puscasu G. C., Raspopa C., Amariei C. I. A report of a Romanian-Bulgarian cooperation cross-border collaboration in oral health. *Oral Health and Dental Management*. 2011. Vol. 10(1). Pp. 32-41. URL: <https://www.walshmedicalmedia.com/open-access/a-report-of-a-romanianbulgarian-cooperation-crossborder-collaboration-in-oral-health-2247-2452-10-434.pdf>
5. Perkmann M. Cross-border Regions in Europe: Significance and Drivers of Regional Cross-border Cooperation. *European Urban and Regional Studies*. 2003. Vol. 10(2). Pp. 153-171. DOI: <https://doi.org/10.1177/0969776403010002004>
6. Caesar B. *The Influence of the Trans-European Transport Networks and European Territorial Cooperation on Cross-Border Transport*: doctoral thesis. Kaiserslautern, 2018. 252 p. DOI: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.19544.39687>
7. Orcier P. Valka-Valga: recomposition d'une agglomération frontalière entre Lettonie et Estonie? *Journal of Urban Research*. 2011. Vol. 6. DOI: <https://doi.org/10.4000/articulo.1683>
8. Marin A. From breach to bridge: the Augustów canal, an ecotourism destination across the EU's border

- with Belarus. *Journal of Urban Research*. 2011. Vol. 6. DOI: <https://doi.org/10.4000/articulo.1705>
9. Maury C., Richard S. La difficile gestion de l'eau en contexte transfrontalier: un exemple franco-espagnol. *Journal of Urban Research*. 2011. Vol. 6. DOI: <https://doi.org/10.4000/articulo.1736>
10. Kavalov B., Kucas A., Batista e Silva F., Kompil M., Aurambout Ph. J., Lavalle C. *A Drive Time-Based Definition of Cross-Border Regions and Analysis of Population Trends*. Luxembourg, 2019. 70 p. DOI: <https://doi.org/10.2760/86464>
11. Miszczuk A. Identification of conditions of the spatial economy in cross-border regions. *Barometr Regionalny*. 2018. Vol. 16(2). Pp. 105-111. URL: http://br.wszia.edu.pl/zeszyty/pdfs/br52_10miszczuk.pdf
12. Marin A. M., Lazăr C. D., Pereş I. Aspects of compatibility and convergence of the accounting information comprised in the balance sheet in the DKMT Euroregion (Danube-Criş-Mureş-Tisa). *21st International Conference Knowledge-based Organization: conference proceedings, Sibiu, 25 July 2017 / «Nicolae Balcescu» Land Forces Academy. Sibiu, 2017*. Pp. 90-94. DOI: <https://doi.org/10.1515/kbo-2017-0093>
13. Medeiros E. (Re)defining the Euroregion Concept. *European Planning Studies*. 2011. Vol. 19(1). Pp. 141-158. DOI: <https://dx.doi.org/10.1080/09654313.2011.531920>
14. Zumbusch K., Scherer R. Cross-Border Governance: Balancing Formalized and Less Formalized Co-Operations. *Social Sciences*. 2015. Vol. 4(3). Pp. 499-519. DOI: <https://doi.org/10.3390/socsci4030499>
15. Oliveras González X., Durà Guimerà A., Perkmann M. Las regiones transfronterizas: balance de la regionalización de la cooperación transfronteriza en Europa (1958-2007). *Documents d'Anàlisi Geogràfica*. 2010. Vol. 56(1). Pp. 21-40. URL: <https://ddd.uab.cat/pub/dag/02121573v56n1/02121573v56n1p21.pdf>
16. Skodova Parmova D., Dvořáková Lišková Z., Kain R. Cross-border regions as supporting structures for raising competitiveness in Europe. *4th International Scientific Conference Knowledge Based Sustainable Economic Development: conference proceedings (Sofia, 7 June 2018)*. Belgrade: All in One Print Center, 2018. Pp. 65-78. DOI: <https://doi.org/10.31410/eraz.2018.65>
17. Куцаб-Бонк К. *Конвергенція у соціально-економічному просторі транскордонного регіону в умовах європейської інтеграції*: дис. ...д-ра екон. наук: спец. 08.00.05 / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2017. 412 с.
18. García-Álvarez J., Trillo-Santamaría J. M. Between Regional Spaces and Spaces of Regionalism: Cross-Border Region Building in the Spanish 'State of the Autonomies'. *Regional Studies*. 2011. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2011.552495>
19. Retallé D. La transformation des formes de la limite. *Journal of Urban Research*. 2011. Vol. 6. DOI: <https://doi.org/10.4000/articulo.1723>
20. Hardi T., Uszkai A. Theoretical Models of Cross-border Integration. *Social Studies*. 2017. Vol. 1. Pp. 9-30. URL: https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/8702/7860

21. Стратегія транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Львівської області, Волинської області та Брестської області на 2014-2020 роки. *Львівська обласна рада*: сайт. 2014. URL: https://archive.lvivoblrada.gov.ua/%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B5_%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%82%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE_499cms.htm

22. Wróblewski Ł. D. New approach towards research in cross-border region. *Faculty of International Business and Economics Working Papers*. 2013. Vol. 9. Pp. 1-15. URL: https://www.researchgate.net/publication/273694245_New_approach_towards_research_in_cross-border_region

23. Мікула Н. *Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво*. Львів, 2004. 395 с.

24. Луцишин Н. Розвиток і функціонування транскордонного об'єднання – Єврорегіону «Буг». *На шляху до Європи. Український досвід єврорегіонів: монографія / ред. С. Максименко, І. Студенніков. К., 2000. С. 54-61.*

25. Студенніков І. Феномен єврорегіонів в контексті методології історико-регіональних досліджень. *Історія України. Маловідомі імена, події, факти: зб. ст. 2003. Вип. 22-23. С. 187-201.*

26. Гоблик В. В. Транскордонні регіони в системі транскордонного співробітництва України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр. 2011. Вип. 5(91). Регіональна конвергенція та транскордонні ринки. С. 114-123.*

27. Будкін В., Петренко З. Співробітництво прикордонних регіонів України і Польщі: сучасний стан та можливі перспективи. *Україна і Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє. 2002. Ч. 2. С. 46-52.*

28. Бабій Г. *Механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні: дис. ... канд. екон. наук / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»*. Львів, 2018. 260 с.

References

1. Proekt Zakonu pro transkordonne spivrobitnytstvo [Draft Law on Cross-Border Cooperation] (2021). *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72828 [in Ukrainian].

2. Cross-border region (2016). *E-Platform for Neighbourhood*: Website. Retrieved from <http://www.euforneighbourhood.eu/glossary/cross-border-region>

3. Bruneckienė, J., & Palekienė, O. (2012). Lietuvos – latvijos pasienio regiono ekonominės – socialinės plėtros vertinimo specifika ir metodologinės gairės. *Economics and management*, 17(3), 952-962. DOI: <https://dx.doi.org/10.5755/j01.em.17.3.2120>

4. Zaharia, A. N., Nuca, C. I., Grigorian, M., Duta, M., Puscasu, C. G., Raspopa, C., & Amariei C. I. (2011). A report of a Romanian-Bulgarian cooperation cross-border collaboration in oral health. *Oral Health and Dental Management*, 10(1), 32-41. URL: <https://www.walshmedicalmedia.com/open-access/a-report-of->

[a-romanianbulgarian-cooperation-crossborder-collaboration-in-oral-health-2247-2452-10-434.pdf](https://www.walshmedicalmedia.com/open-access/a-report-of-a-romanianbulgarian-cooperation-crossborder-collaboration-in-oral-health-2247-2452-10-434.pdf)

5. Perkmann, M (2003). Cross-border Regions in Europe: Significance and Drivers of Regional Cross-border Co-operation. *European Urban and Regional Studies*, 10(2), 153-171. DOI: <https://doi.org/10.1177/0969776403010002004>

6. Caesar, B. (2018). *The Influence of the Trans-European Transport Networks and European Territorial Cooperation on Cross-Border Transport* (Dr. Sci. in Econ. Dissertation, Kaiserslautern, Germany). DOI: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.19544.39687>

7. Orcier, P (2011). Valka-Valga: recomposition d'une agglomération frontalière entre Lettonie et Estonie? *Journal of Urban Research*, 6. DOI: <https://doi.org/10.4000/articulo.1683>

8. Marin, A. (2011). From breach to bridge: the Augustów canal, an ecotourism destination across the EU's border with Belarus. *Journal of Urban Research*, 6. DOI: <https://doi.org/10.4000/articulo.1705>

9. Maury, C., & Richard, S. (2011). La difficile gestion de l'eau en contexte transfrontalier: un exemple franco-espagnol. *Journal of Urban Research*, 6. DOI: <https://doi.org/10.4000/articulo.1736>

10. Kavalov, B., Kucas, A., Batista e Silva, F., Kompil, M., Aurambout, J. Ph., & Lavalle, C. (2019). *A Drive Time-Based Definition of Cross-Border Regions and Analysis of Population Trends*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. DOI: <https://doi.org/10.2760/86464>

11. Miszczuk, A. (2018). Identification of conditions of the spatial economy in cross-border regions. *Barometr Regionalny*, 16(2), 105-111. URL: http://br.wsza.edu.pl/zeszyty/pdfs/br52_10miszczuk.pdf

12. Marin, A. M., Lazăr, C. D., & Pereş, I. (2017). Aspects of compatibility and convergence of the accounting information comprised in the balance sheet in the DKMT Euroregion (Danube-Criş-Mureş-Tisa). In *Proceedings of the 21st International Conference Knowledge-based Organization*, Romania (pp. 90-94). DOI: <https://doi.org/10.1515/kbo-2017-0093>

13. Medeiros, E. (2011). (Re)defining the Euroregion Concept. *European Planning Studies*, 19(1), 141-158. DOI: <https://dx.doi.org/10.1080/09654313.2011.531920>

14. Zumbusch, K., & Scherer, R. (2015). Cross-Border Governance: Balancing Formalized and Less Formalized Co-Operations. *Social Sciences*, 4(3), 499-519. DOI: <https://doi.org/10.3390/socsci4030499>

15. Oliveras González, X., Durà Guimerà, A., & Perkmann, M. (2010). Las regiones transfronterizas: balance de la regionalización de la cooperación transfronteriza en Europa (1958-2007) [Cross-border regions: balance of the regionalization of cross-border cooperation in Europe (1958-2007)]. *Documents d'Anàlisi Geogràfica – Documents of Geographical Analysis*, 56(1), 21-40. Retrieved from <https://ddd.uab.cat/pub/dag/02121573v56n1/02121573v56n1p21.pdf> [in Spanish].

16. Skodova Parmova, D., Dvořáková Líšková, Z., & Kain, R. (2018). Cross-border regions as supporting structures for raising competitiveness in Europe. In *4th International Scientific Conference Knowledge Based Sustainable Economic Development: conference*

proceedings (Sofia, 7 June 2018). Belgrade: All in One Print Center (pp. 65-78). DOI: <https://doi.org/10.31410/eraz.2018.65>

17. Kutsab-Bonk, K. (2017). *Konverhentsiya y sotsial'no-ekonomichnomu prostori transkordonnogo rehionu v umovah yevropeys'koyi intehratsiyi* [Convergence in the socio-economic space of a cross-border region in conditions of European integration] (Dr. Sci. in Econ. Dissertation, Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine, Lviv, Ukraine) [in Ukrainian].

18. García-Álvarez, J., & Trillo-Santamaría, J. M. (2011). Between Regional Spaces and Spaces of Regionalism: Cross-Border Region Building in the Spanish 'State of the Autonomies'. *Regional Studies*. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2011.552495>

19. Retaille, D. (2011). La transformation des formes de la limite [The transformation of the forms of the limit]. *Journal of Urban Research*, 2011, 6. DOI: <https://doi.org/10.4000/articulo.1723> [in French].

20. Hardi, T., & Uszkai, A. (2017). Theoretical Models of Cross-border Integration. *Social Studies*, 1, 9-30. URL: https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/8702/7860

21. Stratehiya transkordonnogo spivropitnytskva Lyublińskoho voyevodstva, L'vivskoyi oblasti ta Brest's'koyi oblasti na 2014-2020 roky [2014-2020 Cross-Border Cooperation Strategy of Lubelskie voivodeship, Lvivska oblast, and Brest oblast] (2014). *Lviv Oblast Council*: Website. Retrieved from https://archive.lvivoblrada.gov.ua/%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B5_%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%82%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE_499cms.htm [in Ukrainian].

22. Wróblewski, Ł. D. (2013). New approach towards research in cross-border region. *Faculty of International Business and Economics Working Papers*, 9, 1-15. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/273694245_New_approach_towards_research_in_cross-border_region

23. Mikula, N. (2004). *Mizhterytorial'ne ta transkordonne spivrobotnytstvo* [Interterritorial and

cross-border cooperation]. Lviv: IRR of NASU. [in Ukrainian]

24. Lutsyshyn, N. (2000). Rozvytok i funktsionuvannya transkordonnogo ob'yednannya – Yevrorehionu «Buh» [Development and functioning of the cross-border entity – Euroregion Bug]. In *Na shlyahu do Yevropy. Ukrayinskyi dosvid yevrorehioniv* [On the way to Europe. Ukrainian experience of Euroregions] / S. Maksymenko, & I. Studennikov (Eds.) (pp. 54-61). Kyiv. [in Ukrainian].

25. Studennikov, I. (2003). Fenomen yevrorehioniv v konteksti metodolohiyi istoriko-rehional'nyh doslidzhen' [The phenomenon of Euroregions in the context of historical-regional research methodology]. In *Istoriya Ukrayiny. Malovidomi imena, podiyi, fakty* [The History of Ukraine. Unrenowned names, events, facts]: Vol. 22-23 (pp. 187-201). [in Ukrainian].

26. Hoblyk, V. (2011). Transkordonni rehiony v systemi transkordonnogo spivrobotnytstva Ukrayiny [Cross-border regions in the system of cross-border cooperation of Ukraine]. In *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny* [SocioEconomic Problems of the Modern Period of Ukraine]: Vol. 5(91). Rehional'na konverhentsiya ta transkordonni rynky [Regional convergence and cross-border markets] (pp. 114-123). [in Ukrainian].

27. Budkin, V., & Petrenko, Z. (2002). Spivrobotnytstvo prykordonnyh rehioniv Ukrayiny i Pol'shchi: suchasnyi stan ta mozhlyvi perspektivy [Cooperation of Ukrainian and Polish border areas: current condition and possible perspectives]. In *Ukrayina i Pol'shcha – stratehichne partnerstvo. Istoriya. Syohodennya. Maybutnye* [Ukraine and Poland – strategic partnership. History. Present times. Future]: Part 2 (pp. 46-52). [in Ukrainian].

28. Babiy, H. (2018). *Mehanizmy aktyvizatsiyi investytsiyno-innovatsiynih protsesiv v ukrayins'ko-pol's'komu transkordonnomu rehioni* [The mechanisms of investment-innovation processes activation in Ukrainian-Polish cross-border region]. (PhD in Econ. Dissertation, Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine, Lviv, Ukraine) [in Ukrainian].

Надійшло 03.09.2021 р.